

Tökéletes sorrend tehát nincs; a kiadó, a szerkesztő, a jegyzetkészítő munkájához a köszönet mellé legfeljebb a saját töprengéseinket csatolhatjuk most. S szándékosan keveset szóltunk a Csokonai-életmű itt kirajzolódó filozófiai arculatának mélységéről; az elemzések eszméletörténeti és esztétikai egységéről – Bíró Ferenc lényegmondó, tömör utószava pontosan megvilágítja ezt.

Ámde a kötet egészéből fájdalmasan látjuk kitöltetlen üreit is. A nagy művek elemzésének hiányát, azokét, amelyeket „csak” meg-alapozott; nem készült el a *Marosvásárhelyi gondolatok*, *Az estve*, *Az álom*, a *Lilla-dalok* nagy verseinek (pl. a sokszor emlegetett *Újesztendei gondolatok*, *A pillangóhoz*), vagy a *Tudógyulladáskomkor* elemzése, s töredék maradt *A lélek halhatatlanságának tanulmány-sorozata*. „Mély-fúrásairól” és terveiről szólva azt mondogatta, hogy a többi majd megírják mások; mi, meg akik lesznek, a tanítványaink. Elvégezzük-e? Lehet-e, tudjuk-e folytatni ezt, ezen a szinten? Így biztosan nem. Életműve ily módon befejezett, ily módon követhetetlen. És mégsem az. Mert nemcsak nagyszerű tudományos teljesítményét hagyta örökölni ránk, hanem egy étoszt, a tudósét, a pedagógusét; egy mércét, amely szép és tragikus magasságával, a tudomány tisztaságának, teljességének igényével és súlyos felelősségével ott áll előttünk felejtethetetlenül. (Akadémiai Kiadó, 1980.)

MEZEI MÁRTA

TANULMÁNYÍRÓI SEREGSZEMLE

VALÓSÁG ÉS VARÁZSLAT*

„Egy-egy évforduló – alkalom példák keresésére, felmutatására, problémák ismételt végiggondolására és viszonyításra, egy korszak, egy problémakör jobb, alaposabb megismerésére... Századunk legjelentősebb magyar regényírójának, Móricz Zsigmondnak évfordulóját azzal szeretnénk megünnepelni, hogy reá emlékezve az általa képviselt *műfajokra*, prózairodalmunkra irányítjuk reflektorunkat. Tapasztalt kutatókat, kritikusokat és fiatal, pályakezdő irodalomtörténészeket egyként felkértünk... Szándékosan törekedtünk arra, hogy különböző

*Tanulmányok századunk magyar prózairodalmáról Krúdy Gyula és Móricz Zsigmond születésének 100. évfordulójára. Szerkesztette: Kabdebó Lóránt.

megközelítési szempontokat szólaltassunk meg: műhelytanulmányokat, vitairatokat, vallomásokat . . .” Ez a néhány sornyi idézet a kötet bevezetéséből (5–6.) teljes skálájában jelzi a kiadók és a szerkesztő szándékait, s egyben a vaskos tanulmánykötet értelmét és értékét is. Tisztelegés a centenáriumos írók emléke előtt, – egy sereg irodalomtörténeti részprobléma friss megvilágítása, – egy sor idősebb és fiatalabb kutató, tanulmányíró felvonultatása (amely egyúttal bizonyos keresztmetszetet is nyújt mai tanulmányirodalmunk állásáról, módszereiről), – az irodalomtörténeti folyóiratok rendkívül szűk kereteinek kiágítása: ezek azok a pozitívumok, amelyek egy ilyen kötetnek jelentőséget és értéket adhatnak. Feltéve, hogy a szerkesztés ügyes, és a szerzők kiválogatása szerencsés. Ezé a köteté – bár a benne foglalt tanulmányok korántsem egyforma értékszintűek, és a fejezetekre osztás is főlegesen bonyolult, – lényegében ilyen.

Már a cím is találó. Valóban: az egész 20. századi egyetemese irodalomban a fő kérdés *valóság* és *varázslat*, realizmus és fikció, életdokumentum és mese viszonya. A 19. században ezt a két ágat két külön irányzat, két párhuzamosan kifejlődött ábrázolási alaplód képviselte: a kritikai realizmus és a romantika. Mi sem lenne egyszerűbb, mint 20. századi irodalmunkra is ezt a sémát alkalmazni: Móricz a tényfeltáró, egy az egyben realista ábrázolás mestere. Krúdy az álmok világáé, és köztük a kötet szerkezeti koncepciójában – megkérdőjelezhetően – „előfutárként” szereplő Kaffka Margit az író szubjektumán átszűrte valóság képviselője. Ám az irodalomtörténeti valóság korántsem ilyen egyszerű. A tanulmánykötet egyik fő tanulsága éppen az, hogy századunkban sokkal bonyolultabbá vált a két alapforma keveredése, valóság és fikció sokrétűen egymásba játszik, s még Krúdyról is kiderül, hogy a harmadik korszakában kiábrándult, a valóság felé fordult író az „igazi Krúdy”.

Ezzel kapcsolatos mindjárt a kötet egy másik tanulsága is: hogy egyik írónkat-költőnket sem lehet (nem szabad) *globálisan* beskatulyázni valamilyen alapkategóriába, szinte egyikük életművét sem lehet homogénül egybefogva jellemezni. Minden életmű *szakaszokban* halad előre, s ezek a szakaszok nemegyszer nagyon is eltérőek. A kötet tanúsága szerint e szakaszok jellemzőinek, a *fejlődés*, a *változás* dialektikájának a kitapintása mai tanulmányíróink egyik fő becsvágya.

A kötet alcímében az 1878-as születésű Krúdy és az 1879-es Móricz Zsigmond szerepel. Nyugodtan hozzájuk lehetett volna társítani Kaffka Margitot, akinek centenáriuma 1980-ra esett, és művészi nagyságrendben sem méltatlan a két férfi-íróhoz. Ők hárman a tanulmányok kristályosodási pontjai, róluk szól a kötet tíz tanulmánya; de a további tizennégy tanulmány témául választott írói is valamiképpen a három

„nagy” köré – vagy közé – lennének beoszthatók. Bár a *Bevezetés* „századunk legjelentősebb regényírójaként” említi Móriczot (mi legfeljebb „első félszázadot” mertünk volna írni), jelentőségteljes, hogy talán ebben a tanulmánykötetben jelenik meg először együtt és szinte *egyenlő súllyal* Móricz és Krúdy. Mintha közelednének annak az irodalomtörténeti előrejelzésnek a beteljesüléséhez, amely szerint néhány évtized múlva nem a naturalista beütésű kritikai realizmusával tulajdonképpen elkésett Móriczot, hanem az európai széppróza fejlődésével szinkronban haladó Krúdyt fogják a 20. század első fele legnagyobb magyar prózaírójaként értékelni.

A tanulmányok *vegyessége* – témában, műfajban, feldolgozási módban – persze zavar is, de ugyanakkor érték is a változatosság. És különben is: a kötetben valami szerkezeti gerinc alakul ki a két évfordulós író, Móricz és Krúdy körül, hiszen Kaffka Margit „előfutárként”, a két világháború közti irodalom pedig vagy kortársként, vagy utóéletként könyvelhető el a kötet anyagrendszerében. Amellett az egyes tanulmányokat – nem utolsósorban a szerkesztés jóvoltából – *rejtett szálak kötik össze*. Például Kántor Lajos a balladisztikus novella műfaját ismerteti; ennek egy remek példáját elemzi Nagy Péter a *Barbárokban*; Pomogáts Béla Nagy Pétert és Kántort idézi; Tóth Dezső viszont Nagy Péterrel polemizál. Sőtér István azt állítja, hogy Krúdy igazi, legjobb alkotásait utolsó műveiben kell látnunk; Bori Imre éppen ezt az utolsó pályaszakaszt boncolja tanulmányában, Kemény Gábor pedig a stílusmódosulást elemzi Krúdy oeuvre-jében. (Megnyugtató, hogy stíláról ugyanarra az eredményre jut, mint ábrázolásmód szempontjából Bori.) Ha Botka Ferenc tanulmánya a Szovjetunióban kibontakozott magyar nyelvű irodalmat kíséri nyomon, Csaplár Ferenc Kassák regényeiben az ugyanakkor itthon fejlődő szocialista irodalom egy reprezentánsát mutatja be, Fenyő István pedig Illyés Gyulának az akkori Szovjetunióról szóló tudósítását ismerteti. Vagyis: a tanulmányok némileg összefüggnek, felelnek egymásnak, mintegy kiegészítik egymást.

A kötet első (és legterjedelmesebb) tanulmányában az az új, hogy szerzője, Bodnár György nem elégszik meg Kaffka Margit impresszionizmus külső jegyeinek felsorolásával, hanem ennek az impresszionizmusnak belső kialakulását, társadalmi, világnézeti és pszichológiai alapjait is kutatja. „A látványra épülő mű, melyből hiányzik az összefüggések eleve megfogalmazott és egyszerűsített váza, lehetővé teszi, hogy tükröződjék benne a történelem káoszában tévelygő lélek – minden érzelmével, még ha egymással küszködők is azok, s csupán annyi törvényszerűséget fejeznek ki, amennyit az intuíció megközelíthet.” (28.) Sajátos, hogy a részletes elemző apparátussal megírt tanulmány figyel-

men kívül hagyja a joggal remekműnek ítélt *Szinek és évek* egyik fő tényezőjét, amely a regény impresszionizmusának is elsőrendű forrása: hogy a regény a főszereplő időskori *emlékezésének* szűrőjén át érzékeltet egy tragikus női sorsot a magyar századforduló valós társadalmi viszonyai között, – csak egy félmondatban említi „az emlékezésre épített kompozíciót”. (41.)

A valóság vonzásában című Móricz-fejezet első tanulmányában Tóth Dezső – polemizálva Nagy Péterrel – rámutat Báthory alakjában az Adyval sokban analóg pozitív jegyekre, Bethlent ugyanakkor „rosszul sikerült pozitív hősnek” tartja; viszont – s ez új meglátás – a trilógia vége felé benne is kimutat olyan vonásokat, amelyek a harmincas években újból a népi forradalom felé tájékozódó Móriczot tükrözik. Kántor Béla a „balladisztikus novella” műfaji kialakulását kíséri nyomon Bródytól Móricz *Barbárokján* keresztül Szabó Gyuláig. A *Barbárok* balladaszerűségét Nagy Péter is kiemeli, és külön elemzésben bizonyítja – saját korábbi értelmezését is kitágítva – ennek a novellának remekmű-voltát, szerkezeti, nyelvi és eszmei szempontból egyaránt. Pomogáts Béla viszont a *riportnovella* műfajának fokozatos kikristályosodását és sajátos móríci „dramaturgiáját” mutatja be Móricz kezén, a külvárosi (kiserdei) szegények sorsának megismerése nyomában.

A Krúdy-fejezet (*A varázslat műhelye*) Sötér Istvántól származó tanulmányában két meglepő kimutatás szerepel: hogy Krúdy nem rokonítható Prousttal (Proust „sohasem a múltat írja meg, hanem mindig azt a jelent, mellyé a múlt átalakul . . . Megtalált idő helyett Krúdynál: megállított idővel találkozunk . . . Proust alá akar merülni az időben, – Krúdy az időn kívül akar kerülni . . .” 96–97.), és hogy Krúdy igazi alkotásai a kései, utolsó művek, amelyekben már úgyszólván semmi cselekmény sincs, de nincs meg a fiatal Krúdy megszépítő fátyla, iróniája és humora sem. „Krúdy akkor vált igazán nagy íróvá, amikor otthagya ábrándvilágát” (100.). (A tanulmányok jóleső oldottságát jelzi, hogy Sötér ezzel tulajdonképpen saját 30-as évekbeli Krúdy-értékelését veszi revízió alá, akárcsak Nagy Péter a maga régi Móricz-elemzését.) Mintegy Sötér igazát támasztja alá Bori Imre tanulmánya, amely szerint Krúdy utolsó pályaszakaszában az előző korszak szecessziós írójából *figyelő* és *közlő* szándékú íróvá vált. Ezt a tételt a *Mohács* című történelmi regény, a *Boldogult úrfikoromban*, a *Budapest vőlegénye* című prózaforgató és a korszakzáró Szindbád-regény, a *Purgatórium* nemegyszer ugyancsak körmönfont, de egészében véve bizonyára helytálló elemzésével bizonyítja. A *Boldogult úrfikoromban* szerinte nem a „régí” Krúdy feltámadása, hanem éppenséggel az „új”, kiábrándult Krúdy továbbfejlődésének dokumentuma, amely „egy eszmék nélküli világról” beszél az I. világháború után. Kemény Gábor igen

finom és gondos bizonyító apparátussal azt kutatja, hogy „mitől is Krúdy-stílus Krúdy stílusa” (113.). „Krúdy nyelvére nemcsak a »gordonkahang« homogenitása jellemző, hanem a stíluskorszakok egymásutánja, az állandónak tűnő hang és stílus történeti módosulásai is” – írja (114.), és megkérdőjelezi azt a hagyományos irodalomtörténeti hiedelmet, hogy Krúdy stílusa – egészében – az impresszionizmushoz tartozik, sőt azt az állítást is, hogy Krúdy „legnagyobb alkotása: a stílusa”. Az impresszionistáknak tartott stílusjegyek funkciója Kemény szerint „túlmutat az impresszionizmuson – egy par excellence XX. századi modernség felé” (130.).

A tanulmányokat – változatossággal is – két gazdag, értékes *ikonográfia* egészíti ki: Móricznak a Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött fényképei, W. Somogyi Ágnes közlésében, és Krúdy eddig nem egykönnyen összegyűjtött képeié, P. Mach Ilona gondozásában.

A kötet három következő fejezete (*Kortársak – Felvilanó arcok a harmincas évekből – Tudósítás az új világról*) lényegében a két világháború közti irodalmunk néhány érdekes íróegyéniségéről vagy műfajáról szól. Németh G. Béla Kosztolányi ürügyén, de általános európai, sőt filozófiai távlatokba feszítve kíván „néhány töredékes gondolatot hozzáadni a műfajváltás kérdéséhez”, rámutatva arra, hogy a fiatal Kosztolányi lírájában jelentkező, még románcos tragikum regényeiben s főleg az *Édes Annában* jut tökéletes, az emberi kiszolgáltatottságban rejlő tragikumot megragadó kifejezésig. Szegedy-Maszák Mihály meglehetősen bonyolult tanulmányban Kosztolányi *Esti Kornéljának* jelrendszerét boncolja az öntükröző jelleg, tér és idő, az elbeszélő helyzet és a világkép relációjában. Rónay László a *Timár Virgil fiában* nemcsak a realizmus felé fordulást mutat ki Babits prózájában, hanem – merész módon – antiklerikalizmust is. (Vitányi modelljeként – köztudomás szerint – Ignostust jelöli meg, de említetlenül hagyja, hogy Timár élő modellje Babitsnak egy diákkorában megismert pécsi cisztercita tanára volt, a regény pszichológiai tartalmát pedig magának Babitsnak újpesti tanári élményei ihlették.) Kis Péter Imre végre méltóképpen igyekszik értékelni Füst Milán remekműnek tartott regényét, *A feleségem történetét*, a legkülönbözőbb strukturalista szempontokkal bombázva a regény bonyolult (túlbonyolított) struktúráját. A szerző szerint a regény félreértésének, nem-eléggé-méltányoltságának fő oka az, hogy kritikusai közvetlen valóság-hűséget kértek számon egy lényegileg parabolikus műtől. A regény azt a legsajátosabb Füst Milán-i esztétikumot, „azt a különös esztétikai minőséget képviseli, amelyben a szánalom keveredik a patetikussal, a vásári a fenségessel, a bohóc-attitűd a teljességet akaró emberi nagysággal és tragikummal” (198.). Tarján Tamás a Tersánszky J. Jenő regényeiben gyakori egyes szám első személyű

előadásmódban az írói személyiség hangsúlyos jelenlétének megnyilvánulását látja, de esztétikai szempontból ezt az előadásmódot nem tartja a legszerencsésebb írói eszköznek. (A tanulmányban a részlet-megjegyzések értékesebbek, mint a szűk körű alaptéma.) Kelevéz Ágnes – nem egy ellentmondást tartalmazó – tanulmánya Karinthy Gulliver-regényeit veti össze Szathmáry Sándor *Kazohíniájával* – és a swifti Gulliverrel.

A „felvillanó arcok” sorában Szabolcsi Miklós Komor András egy kevésbé ismert novelláját, az *Útleírást* elemzi, úgy értékelve ezt a novellát, mint amely „a szürrealizmusnak sajátos, magyar, sőt »pesti« változatát képviseli” (230.) a harmincas évek közepén megjelenő szürrealista második hullámban. Kócos, ismételtető (és sajtóhibákkal teli) tanulmányában Ferenczi László erősen felemás arcképet rajzol Márai Sándorról, – abból a furcsa fogalmazású tételből indulva, hogy „Lehet Márai véleménye bármi, egy mű értéke független alkotójának politikai felfogásától” (231.). A dolgozat – a szerző közlése szerint – elsősorban az *Egy polgár vallomásairól* szólna; ám egyetlen szó sincs benne arról, hogy ez az önéletrajzi jellegű regény éppúgy a polgári család belső hanyatlásának belülről ábrázolt, szuggesztív rajza, mint – mondjuk – *A Buddenbrook-ház*, s éppen ez az egyik fő értéke. Mikó Krisztina viszont igen érdekes, jól felkészült tanulmányban rajzolja meg a tragikus sorsú Hevesi Andrásban a két éni faun arcképét, fő művének, a *Párisi esőnek* kettős, egymást kiegészítő főhőse, Georges és Turauskas alakjában. Czére Béla azt a Kosztolányi-kimondta „tündéri realizmust” magyarázza meg meggyőzően Gelléri Andor Endre *korai* novelláin, amelyet Gelléri nem egy olvasója – *későbbi*, erotikumtól túlfűtött műveinek ismerete alapján – sohasem értett meg. (Ez viszont arra is figyelmeztet, hogy ez a definíció nem alkalmazható Gelléri *egész* életművére.)

A szocializmussal összefüggő fejezetben (*Tudósítás az új világról*) Csaplár Ferenc azt mutatja ki, hogy a Kassák-képviselte „új magyar regény”-ben (1928–33) a tételesen beszótt időszerű dokumentatív és agitativ politikai tartalom nemegyszer a művészi érték rovására bontakozik ki, s egyúttal ismerteti e regények korabeli kritikai fogadtatását is. Botka Ferenc tanulmányának fő értéke, hogy a Tanácsköztársaság bukása után a Szovjetunióban kialakult magyar nyelvű szépirodalom jól ismert részadatait meggyőző fejlődésvonalba rendezi, bár csak a tanulmány elején méltatja a szovjet irodalom hatását erre a szépprózára. Fenyő István végre hiteles, részletes elemző ismertetést ad Illyés Gyula 1934-es oroszországi útinaplójáról, annak hazai visszhangjáról és jelentőségéről mind Illyés pályáján, mind pedig a magyar szociografikus szépirodalom kifejlődésében.

Végül – a kötet egyetlen felszabadulás utáni témájában – Almási Miklós oly szuggesztíven elemzi, boncolja, magyarázza Ottlik Géza ismert, de máig is „talányosnak” tartott „művelődési regényét”, az *Iskola a határont*, hogy az olvasó végül is meggyőzötten elhiszi: nem csupán rendkívül pontos művelődési modellről – az egykori, kettős morálú úri középosztály egészének modelljéről –, hanem irodalmi remekműről is van szó. (A befejezéssel kapcsolatban még fennálló „talányok” megfejtését miért nem kérjük magától az írótól, aki – szerencsére – még megkérdeshető?)

Mint látható: számos témával kapcsolatban hatalmas irodalomtörténeti anyag halmozódik össze a kötet tanulmányaiban. Ennek az anyagnak az újszerű megállapításait igyekeztünk egy-két mondatban összefoglalni. De nemcsak az anyag figyelemre méltó, hanem a kötetben felvonultatott *szervezők seregszemléje* is. A könyv egyik fő értéke, hogy irodalomtudományunk nagyjai mellett teret ad jó néhány fiatal kutató számára is. Ez az írógárda, amelyet részben maguk a témák, részben a szerkesztő akarata verbuváltak össze, természetesen csak egy kis hányada a mai magyar irodalmi tudományosságnak, mégis keresztmetszetszerűen tükrözi tanulmányirodalmunk jelenlegi állapotát, módszereit. Ügyszólván valamennyi tanulmányban megfigyelhető az ontologikusan mélyreható, elemző törekvés. Hol vagyunk már a régi irodalomtörténeti tanulmányok pozitívista szellemű *leíró, tényközlő* jellegétől! A mai tanulmányíró modelljének vagy a vizsgálatra szánt irodalmi alkotásnak a legmélyére akar lehatolni, a minuciózus analízis módszerével, adott esetben felhasználva a strukturalizmus és az információelmélet, a filozófia, a pszichológia, a szociológia eszközeit is. A *kifejezés módjában, a megfogalmazás mikéntjében* azonban mintha különbség lenne az idősebb és a fiatalabb generációk között. Az idősebbek *általában* puritánabban, világosabban, közérthetőbben fejezik ki mondanivalójukat. A fiatalabbak többsége körülményesebben szerkeszt, túlzóval, áttételes, metaforikus képekbe öltözködő stílusban, nem egyszer elvont szakmai műszavakban tobzódva fogalmaz. (Ezzel a módszerrel „bizonyítani-se-kell”, sőt „kimondani-sem-nagyon-érdemes” tényeket bonyolult „tudományossá” lehet cifrázni a műszók játékával. Tapintatból nem említünk példát a kötetből.)

Kézenfekvő lenne ezt a jelenséget a nagyobb rutin és a gyakorlatlanság különbségével magyarázni. Az esetek többségében azonban nem erről van szó. Hanem arról, hogy fiatal kutatóink gondolkodásmódját, irodalomszemléletét erősebben befolyásolják, szinte behálózzák a modern irodalomesztétika absztraktabb fogalmai, bonyolultabb elméletrendszerei. Ahhoz viszont még valóban nincs elég gyakorlatuk, hogy a magukba szívott elméletet, a témájukhoz elismerésre méltóan

felhalmozott hatalmas nyersanyagot imponálóan érett stílusban, erős szerkezeti fegyelemmel tudják (vagy akarják) elrendezni és kifejezni. Egyikük-másikuk tanulmánya ugyancsak nehéz olvasmány. Az idősebb nemzedékek számára aggasztó távlat sejlik ki ebből: mintha az átlátszó, racionalista és demokratikus *francia* stíluseszmény helyett (amelyet nem utolsósorban az Eötvös Kollégiumból kikerült tudósok és írók népszerűsítettek) fiataljaink kezén ismét a bonyolultabb, filozofikusabb, elvontabb *német* szellem kezdene uralomra jutni. (A Petőfi Irodalmi Múzeum és a Népművelési Propaganda Iroda kiadványa. Bp. 1979.)

MAKAY GUSZTÁV

AZ ÍRÓ ÉS A VÁROSA

Móricz Zsigmonddal Debrecen nevét, azt hiszem, az is összekapcsolja, aki csak a *Légy jó mindhalálígot* olvasta; annál inkább mindenki, aki az életműnek alaposabb ismerője s nyomon követhette azt a folyamatos kapcsolatot, amely az író a magyar Alföld legnagyobb városához fűzte. Ez indokolja a Hajdú-Bihar megyei könyvtár új, sokszorosított kiadványát, mely e kapcsolatot kívánja a könyvtáros eszközeivel áttekinteni.

A *Móricz és Debrecen* Szabó Sándor Géza gyűjtése. A szerző már nem érthette meg a kiadvány megjelenését; de posztumuszán is hálásak lehetünk neki az elvégzett alapos munkáért. Bevezetője hasznosan tájékoztat a különböző debreceni orgánumok jelentőségéről, jellegéről, s kijelöli a csomópontokat, amelyek körül a Móriczról szóló írások a debreceni sajtóban kristályosodtak. A továbbiakban részben bibliográfia, részben antológia következik: a II. rész gondos és alapos bibliográfiát közöl egyfelől Móricznak a debreceni sajtóban megjelent műveiről, másfelől a rávonatkozó cikkekről, hírekről. Némi vitatkozónivalónk ezzel a résszel is lenne, mert meglehetősen ötletszerűen veszi bele azoknak az írásoknak a megjelenését, amelyeket Móricz Debrecenről vagy Debrecennel kapcsolatban írt. De elsőrendűen dicsérni kell és lehet – számos ismeretlen apróságot hoz a felszínre, jól árnyalja a képet – pusztá felsorolásával is – amelyet a város és az író viszonyáról eddig kialakíthattunk. A közlés módszere ugyan világos, de nem teljesen kielégítő: nem pusztán felsorolás, de nem is egészen annotált bibliográfia; valahol a kettő között helyezkedik el. A fejezet címe pedig (*Móricz Zsigmond napjai Debrecenben*) határozottan félrevezető: az olvasó e cím után azt várna, hogy Móricznak a városban töltött számos napjának járt utána a